

Олександра КЛЮЄВА,

orcid.org/0000-0001-8822-7792

*аспірантка кафедри транспортних систем і технічного сервісу
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) kluevaaleksandra64@gmail.com*

Наталія КУДРЯВЦЕВА,

orcid.org/0000-0001-7641-9543

*доктор філологічних наук,
професор кафедри теорії та практики галузевого перекладу
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) natkudriavtseva@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ АНОТАЦІЙ ДО НАУКОВИХ СТАТЕЙ З ТЕХНІЧНИХ НАУК

У статті розглядається проблема перекладу україномовних анотацій до наукових статей з технічних наук англійською мовою. У фокусі дослідження перебувають функції анотації як наукового мікрожанру, структурні особливості анотацій в україномовному й англomовному наукових дискурсах, а також специфіка перекладу анотацій з української на англійську мову. Особливу увагу приділено з'ясуванню «типових» помилок, які виникають при перекладі анотацій англійською мовою. Основними функціями анотації є пошукова, комунікативна, а також оцінна функції. Англійська мова за типом є аналітичною, на відміну від української мови, якій притаманний синтетичний устрій. Цим обумовлені характерні лексико-граматичні особливості анотації, написаної англійською мовою: переважне використання активного стану, дієприкметникових та герундіальних зворотів. В українській мові анотація зазвичай написана у пасивному стані, містить непрямої порядок слів. Слід також зазначити, що безособові конструкції характерні для обох розглянутих мов. Було визначено, що найбільш розповсюдженою помилкою при перекладі анотацій з української на англійську мову є дослівний переклад, що нехтує синтаксисом англійської мови і робить текст для читача незрозумілим, навіть якщо він є спеціалістом. Зокрема йдеться про конструкцію $N + N$ та прямої порядок слів в англійській мові. Установлено, що переклад з української мови, як і зі слов'янських мов загалом, відрізняється від перекладу з інших мов. Це обумовлено як синтетичною структурою зокрема української та російської, так і стилістичними особливостями наукових дискурсів відповідними мовами. З'ясовано, що для адекватного перекладу анотації англійською мовою необхідно застосовувати низку перекладацьких трансформацій, а саме: граматичні трансформації, лексичні трансформації та лексико-граматичні трансформації. Зокрема це різноманітні граматичні заміни, конкретизація, генералізація, вилучення.

***Ключові слова:** анотація, науковий дискурс, переклад, українська мова, англійська мова.*

Oleksandra KLIUIEVA,

orcid.org/0000-0001-8822-7792

*Postgraduate Student at the Department of Transport Systems and Technical Services
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) kluevaaleksandra64@gmail.com*

Natalia KUDRIAVTSEVA,

orcid.org/0000-0001-7641-9543

*Doctor of Philological Sciences,
Professor at the Department of Specialized Translation Theory and Practice
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) natkudriavtseva@gmail.com*

TRANSLATING ABSTRACTS OF TECHNICAL RESEARCH ARTICLES INTO ENGLISH

In this paper, we consider the problem of translating Ukrainian abstracts of technical research articles into English. The study focuses on the functions of abstract as a scientific micro-genre, the structural features of abstracts in the Ukrainian-language and English-language scientific discourses, as well as the specifics of translating abstracts

from Ukrainian into English. Of particular interest is the clarification of “typical” mistakes occurring in the process of translating abstracts from Ukrainian into English. The main functions of abstracts are identified as the search, communicative, and evaluation functions. The English language is analytical, unlike the Ukrainian language which is characterized as being of a synthetic type. This fact defines the structural features of abstracts written in English: the use of predominantly active voice sentences, participial and gerundial constructions. In Ukrainian, most sentences in the abstract are usually constructed in the passive voice, and often they have an indirect word order. It should also be noted that impersonal constructions are characteristic of both the languages in question. We find that the most common mistake made when translating abstracts from Ukrainian into English is literal translation, which ignores the syntactic structure of the English language and makes the text incomprehensible for the reader, even if they are experts in the field. In particular, this concerns the N + N construction, as well as the rule of direct word order in English. Our findings align with some previous studies that establish the fact that translation from Ukrainian, as well as from other Slavic languages, differs from translation performed from other tongues. This is conditioned by synthetic structure in the case of Ukrainian and Russian, and by specific stylistic features of scientific discourses formulated in these languages. We conclude that to achieve an adequate translation of Ukrainian abstracts in English, it is necessary to apply a number of transformations, namely grammatical transformations, lexical transformations and lexico-grammatical transformations. In particular, those are various grammatical substitutions, concretizations, generalizations, and omissions.

Key words: abstract, scientific discourse, translation, Ukrainian language, English language.

Постановка проблеми. При написанні наукової дисертації, або в процесі пошуку наукових статей дослідники перш за все переглядають анотації, що їх супроводжують. Анотація дає можливість швидко ознайомитися з тематикою й метою наукової статті, при цьому читачу не обов’язково читати статтю повністю. Саме тому анотація є дуже важливим елементом будь-якого наукового тексту, а отже особливого значення набуває її переклад англійською мовою, який, повноцінно відтворюючи україномовний оригінал, відкриває зміст усієї статті світовій науковій спільноті.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Анотація є мікрожанром наукового дискурсу і допомагає в реалізації комунікативних завдань власне статті як основного наукового жанру. Оскільки метою наукової статті є «всебічний аналіз фактів», то анотація до статті має надати стислої характеристики цього аналізу, не забуваючи про мету описаного в статті дослідження (Холявко, 2016).

Анотація – це вторинний документ, який є результатом обробки інформації, що містить коротку характеристику наукової статті як первинного документа (Сенько, Устіннікова, 2016: 49). Згідно з ДСТУ 2394-94 «Комплектування фонду, бібліографічний опис, аналіз документів. Терміни та визначення», анотація – це «стислий коментар чи пояснення документа чи його змісту, а іноді навіть короткий опис, що додається, як правило, у вигляді примітки після бібліографічного опису документа» (Збанацька, 2014: 142).

Як зазначає М. Олохан «більш поширеною практикою є публікація журналами анотацій до статей другою або третьою мовою. Серед прикладів можна назвати *Zeitschrift für Geologische Wissenschaften* – журнал з геологічних наук, що видається в Берліні і публікує статті англійською

або німецькою мовами, але в обох випадках анотації пишуться обома мовами. Словацький журнал *Filozofia* публікує статті словацькою, чеською та англійською мовами, а також наводить анотації англійською мовою до всіх опублікованих статей» (Olohan, 2016: 253). В Україні журнали з технічних наук зазвичай вимагають писати анотації українською та англійською мовами. У поодиноких випадках журнали вимагають анотації трьома мовами, включаючи дві перелічені вище і додатково російську мову.

Анотація до наукової статті зазвичай пишеться спеціалістами для спеціалістів. І, як правило, вибір мовних засобів, що використовуються, не дуже зрозумілий для читача, який не є спеціалістом в конкретній темі. Слід пам’ятати, що анотація до наукової статті зазвичай написана для науковців, тому автор статті не ставить за мету розкрити значення всіх використаних термінів, натомість, спираючись на наявні в адресата знання, його ціллю є висвітлення в анотації концепції та висновків статті. На основі анотації читачі вирішують, чи потрібно їм читати статтю повністю.

Мета статі. Мета статті полягає у виявленні особливостей перекладу україномовних анотацій до технічних наукових статей англійською мовою, що передбачає вирішення наступних завдань:

- 1) з’ясувати основні функції анотації як наукового мікрожанру;
- 2) дослідити структурні особливості анотацій, що написані українською та англійською мовами;
- 3) визначити відмінності при перекладі та з’ясувати «типові» помилки при перекладі анотацій до наукових статей з української на англійську мову.

Виклад основного матеріалу. Насамперед слід коротко висвітлити функції анотації як нау-

кового мікрожанру. Пошукова функція анотації допомагає визначити місцезнаходження документа. Комунікативна функція інформує користувача про існування невідомих йому визначень і понять. Оцінна функція полягає в можливості оцінити дослідження, описане в повному тексті статті (Olohan, 2016: 250). Також існує промовна функція анотації, яку не можна недооцінювати. Як стверджує К. Хайленд (Hyland, 2000: 64), анотація має переконати читачів, які переобтяжені кількістю наукових публікацій, що статтю варто прочитати.

Говорячи про структуру наукової анотації, слід зазначити, що анотація має включати в себе тему, актуальність, методику та результати дослідження, а також висновок його автора або авторів. Ф. Салагер-Мейер пропонує саме ці чотири частини (мета, методи, результати та висновки) як обов'язкові для анотації. Також широко застосовується модель п'яти «кроків» К. Хайленда (Hyland, 2000: 67), яка до перелічених додає ще й вступ (Olohan, 2016: 253).

Важливим елементом написання наукової анотації є не тільки розуміння структури, але й правильний переклад анотації англійською мовою. Йдеться про застосування перекладацьких трансформацій, які є неминучими в міжмовному перекладі наукових текстів. Серед них граматичні, лексичні та лексико-граматичні трансформації. Нижче ми розглянемо «типові» помилки при перекладі анотацій з української на англійську мову, а також пояснимо, як саме можливо уникнути їх.

Як зазначають А. С. Бондар і Н. С. Кудрявцева (Бондар, Кудрявцева, 2019: 21), «в українських статтях переважає використання пасивних конструкцій, тоді як у статтях, написаних англійською мовою, навпаки, розповсюдженим є використання активного стану, де в ролі підмета функціонують іменники *paper, article, study* або займенники *I, we*» (Бондар, Кудрявцева, 2019: 21). Також зазначається, що стаття написана в активному стані, є більш зрозумілою для читача. В опрацьованих нами україномовних анотаціях до статей з технічних наук наявні подібні конструкції, які дослівно відтворено в їх англомовних версіях. Наприклад (Корінчевська, 2010: 236), (Doronin, 2018: 5):

Представлені результати аналізу методів акумулювання теплової енергії та розглянуто перспективні матеріали, які використовуються в теплоакумуляторах.	This paper presents the results of the analysis of heat accumulation methods. The advanced materials for heat accumulators are considered .
--	--

Наводиться методика і викладаються результати оцінки системної ефективності використання на атомних електростанціях системи теплового акумулювання.	The technique is presented and the results of the evaluation of the system efficiency of the thermal storage system at nuclear power plants are presented .
---	---

Наявний переклад є дослівним, і в ньому не використовується активна конструкція, що була би доречнішою. З огляду на стандарти англомовного академічного письма, при перекладі слід радше використовувати займенники *I, we*: ***We consider advanced materials for heat accumulators*** і ***We present techniques and results...*** відповідно, таким чином, удаючись до такої синтаксичної трансформації, як граматична заміна. Окрім цього, у другому прикладі завдяки використанню активної конструкції відпадає необхідність тавтологічного повторення дієслова *to present*, що переобтяжило б текст.

Дуже важливо, щоб переклад відповідав нормам англійської мови як на рівні синтаксису, так і на лексико-семантичному рівні. Розглянемо наступний приклад (Дмитрієв, 2015: 59):

Проведено моделювання процесу розігріву двигуна з тепловим акумулятором при його передпусковій підготовці.	The simulations of the heating process of the engine with a heat-accumulating element during engine start are considerate .
---	--

У цьому прикладі слід звернути увагу на те, що англ. *considerate* має значення «уважний», і при перекладі за його допомогою основну думку автора викривлено, адже йдеться про проведення дослідження, а не про те, що воно є уважним. Оскільки переклад є дослівним, це призвело до викривлення змісту оригіналу. Натомість, використання активної конструкції ***We modelled the heating process...*** уможливило би досягнення адекватного перекладу з урахуванням мовності-лістичних особливостей англомовного наукового дискурсу. Це передбачає застосування низки перекладацьких трансформацій: граматичних заміни (заміна пасивного стану активним, заміна іменника дієсловом), а також лексичної трансформації вилучення.

Як зазначають А. С. Бондар і Н. С. Кудрявцева (Бондар, Кудрявцева, 2019: 21): «Нерідко анотації починаються зі слів *Статтю присвячено...*, автори дослівно перекладають кліше *The article deals with...*». Але вибір англ. *deal* є не дуже вдалим для наукової статті, з огляду на семантику

зазначеної лексеми. Бажано починати анотацію англійською так, як це роблять англомовні автори: *This study estimates ...; This article analyses ...* Розглянемо приклад (Аппазов, 2014: 132):

<p>У статті розглядається моделювання гідродинамічних і теплових процесів при передпусковій підготовці автомобільних двигунів.</p>	<p>The article deals with modelling of the hydrodynamic and thermal processes in pre-launch preparation of automobile engines.</p>
---	---

Значений словниковий відповідник укр. *присвячувати*, що ним є англ. *deal*, а також його контекстуальний синонім англ. *cover*, може вживатися у випадках, коли йдеться про публіцистичну або оглядову статтю, проте не про статтю, яка містить результати наукового дослідження. У такому випадку постає необхідність у застосуванні при перекладі такої лексичної трансформації, як конкретизація: *The article analyses the modelling of hydrodynamic and thermal processes...*

Висновки. Таким чином, на підставі проведеного нами порівняльно-перекладацького аналізу текстів анотацій, написаних українською мовою, та їх англомовних перекладів ми з'ясували, що загальною стратегією перекладу, яку найчастіше обирають україномовні автори, є дослівний переклад. Це призводить до низки типових помилок при перекладі, серед яких в аспекті граматики виділяємо збереження пасивного стану, а в аспекті лексики – неврахування семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик англійських лексичних одиниць. Необхідною умовою усунення зазначених помилок, що є передумовою здійснення адекватного перекладу анотацій з української на англійську мову, є застосування низки перекладацьких трансформацій, а саме: конкретизації, граматичних замінів, а також лексичної трансформації вилучення. Щодо перспектив подальших досліджень, можна зазначити дослідження трансформацій структури тексту україномовних анотацій, з огляду на вимоги до структури анотацій, які пишуться англійською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аппазов Е. С. Моделирование гидродинамических та тепловых процессов при передпусковому підготовці автомобільних двигунів. *Науковий вісник Херсонської державної морської академії*. Херсон, 2014. 132 с.
2. Бондар А. С., Кудрявцева Н. С. Культурна варіативність у науковому дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 43. Т. 5. С. 20-23.
3. Дмитрієв Д. О. Моделирование гидродинамических та тепловых процессов при передпусковій підготовці автомобільних двигунів. *Вісник Хмельницького національного університету*. Хмельницьк, 2015. 59 с.
4. Збанацька О. М. Аналітично-синтетична переробка інформації. Мікроаналітичне згортання інформації. Київ, 2014. 142 с.
5. Корінчевська Т. В. Перспективні методи акумулювання теплової енергії. Одеська національна академія харчових технологій. Київ, 2010. 236 с.
6. Сенько П. М., Устіннікова О. М. Підготовка та редагування бібліографічних посібників у виданнях. Київ, 2016. 49 с.
7. Холявко І. В. Культура наукової мови: веб-сайт. URL: http://library.gnpu.edu.ua/books/Scientific%20language/Chapter%202/Part_1.htm (дата звернення: 07.02.2021)
8. Doronin M. S. International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education. *International Science Conference*. Boston. USA, 2018. 5 p.
9. Olohan M. Scientific and technical translation. London & New York: Routledge, 2016. 253 p.
10. Yakhontova T. V. Cultural and disciplinary variation in academic discourse: The issue of influencing factors. Department of Foreign Languages for Natural Sciences, Ivan Franko National University of L'viv, *Journal of English for Academic Purposes* 5. 2006. P. 153–167

REFERENCES

1. Appazov E.S. Modelyuvannya hidrodinamichnykh ta teplovykh protsesiv pry peredpuskoviy pidhotovtsi avtomobil'nykh dvyhuniy (Modeling of hydrodynamic and thermal processes during pre-start preparation of automobile engines). *Naukovyy visnyk Khersons'koyi derzhavnoyi mors'koyi akademiyi*. Kherson, 2014. 132 p. (in Ukrainian)
2. Bondar A.S., Kudryavtseva N.S. Kul'turna varyativnist' u naukovomu dyskursi (Cultural variation in academic discourse). *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, 2019. № 43. Т. 5. 21 p. (in Ukrainian).
3. Dmytriyevev D.O. Modelyuvannya protsesu rozihrivu dvyhuna z teplovym akumulyatorom pry peredpuskoviy pidhotovtsi (Simulation of the process of heating of the engine with the heat accumulator during pre-training preparation) *Visnyk khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*. Khmel'nyts'k, 2015. 59 p. (in Ukrainian)
4. Doronin M.S. International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education. *International Science Conference*. Boston. USA, 2018. 5 p.
5. Kholiyavko I. V. Kul'tura naukovoyi movy (Culture of scientific language): web-site. Reach via URL: http://library.gnpu.edu.ua/books/Scientific%20language/Chapter%202/Part_1.htm (Date of access: 07.02.2021) (in Ukrainian).
6. Korinchevs'ka T.V. Perspektyvni metody akumulyuvannya teplovoyi enerhiyi (Prospective methods of a heat storage) *Odes'ka natsional'na akademiya kharchovykh tekhnolohiy*, Kyiv. 236 p. (in Ukrainian)

7. Olohan M. Scientific and technical translation. London & New York: Routledge, 2016. 253 p.

8. Sen'ko P. M., O. M. Ustinnikova. Pidhotovka ta redahuvannya bibliorafichnykh posibnykiv u vydannyakh (Preparation and editing of bibliographic manuals in publications). Kyiv, 2016. 49 p. (in Ukrainian).

9. Yakhontova T.V. Cultural and disciplinary variation in academic discourse: The issue of influencing factors. Department of Foreign Languages for Natural Sciences, Ivan Franko National University of L'viv, Journal of English for Academic Purposes 5, 2006, pp. 153–167

10. Zbanats'ka O.M. Analitychno-syntetychna pererobka informatsiyi. Mikroanalitychne zhortannya informatsiyi (Analytical and synthetic information processing. Microanalytical convolution of information). Kyiv, 2014. 142 p. (in Ukrainian).